

A SZOCIÁLIS KONTEXTUS, A HÁTRÁNYOS HELYZET ÉS A TANULÁSI MOTIVÁCIÓ ÖSSZEFÜGGÉSE

Fejes József Balázs

SZTE BTK Neveléstudományi Intézet

Kulcsszavak: szociális kontextus, hátrányos helyzet, tanulási motiváció

Napjainkban a tanulás és a tanítás nem kognitív tényezőit érintő kutatások előretörése az oktatástudomány egyik jellemző tendenciája, amit az eddigiekben a főként izoláltan vizsgált szociális, affektív és kognitív területek összefűzésének igénye kísér. A hátrányos helyzet következményeként kialakult iskolai sikertelenség magyarázatában e területek összekapcsolása a korábbiaknál részletesebb, átfogóbb magyarázatot kínálhat a kudarcokhoz vezető mechanizmusokról. Bár a hazai pedagóguskutatások eredményei szerint az alulteljesítés egyik kulcsfontosságú tényezője a tanulási motiváció hiánya, amit a pedagógusok elsősorban a nem megfelelő családi háttérre vezetnek vissza, azonban e kérdéskörre a hazai szakirodalomban viszonylag kevés figyelem irányul.

Az előadás – elsősorban a nemzetközi szakirodalom alapján – a szociális kontextus tanulási motivációra gyakorolt hatására fókuszál, kiemelt figyelmet fordít azokra a körülményekre, amelyek a hátrányos családi háttér következtében a társas környezetben keresztül fejtik ki hatásukat. A fogalmi keretek tisztázását követően a szülővel, a pedagógusokkal és a kortársakkal kialakított interakciók tanulási motivációt befolyásoló szerepét tekinti át, majd elemzi, milyen eltérések figyelhetők meg az alacsony és az átlagos vagy magas szocioökonómiai státusszal rendelkező családok gyermekeinek társas érintkezéseiben. Az előadás nem kezel kiemelten egyetlen motivációs konstrukciót sem, helyette a meghatározó, a motivációs elméletektől független összefüggések megragadására tesz kísérletet.

A nemzetközi szakirodalom empirikus kutatásai szerint a szülők szerepét illetően a szülők viselkedése, a szülők gyermekeikkel kapcsolatos gondolkodása és a szülő-gyermek kapcsolat játszik jelentős szerepet a gyermekek iskolai teljesítményével kapcsolatos nézeteinek alakulásában, ugyanakkor mindhárom területen megfigyelhetők különbségek a szülők szociokulturális háttere alapján. A pedagógus szerepe a feltételezések szerint a szülőkéhez hasonló mechanizmusokon érezteti hatását, és valószínűleg az iskolába lépéskor kiemelten fontos a tanulási kedv szempontjából. A kortárskapcsolatok szerepéről áll rendelkezésünkre a legkevesebb információ, ugyanakkor egyértelmű, hogy a családi háttér és a képességek szerinti tanulócsoportok létrehozása kedvezőtlen következményekkel jár.

A terület nemzetközi szakirodalmának áttekintése, a szociális kontextussal összefüggő mechanizmusok részletes feltérképezése kiindulópontként szolgálhat mind a családi környezetre, mind az iskolai közegre koncentrált hátránykompenzáló programok kidolgozásához.